

УДК 334.012.64

Марія Хопчан, Дарія Берницька

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ МАЛОГО БІЗНЕСУ У КОРИСТУ- ВАННІ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ РЕГІОНУ

На сьогодні українська економіка переживає суперечливі процеси становлення і розвитку підприємницького сектора. Вітчизняний бізнес намагається утвердити свої позиції в умовах складної економічної ситуації. Його поступ на вітчизняному ринку супроводжується значними труднощами, які насамперед і найбільшою мірою пов'язані з вишукуванням джерел фінансової підтримки.

У цій ситуації одним з головних завдань держави має стати усунення цих перешкод шляхом запровадження виваженої політики фінансової підтримки малого бізнесу. Вона має посісти

одне з ключових місць у реалізації комплексу заходів державної підтримки малого підприємництва.

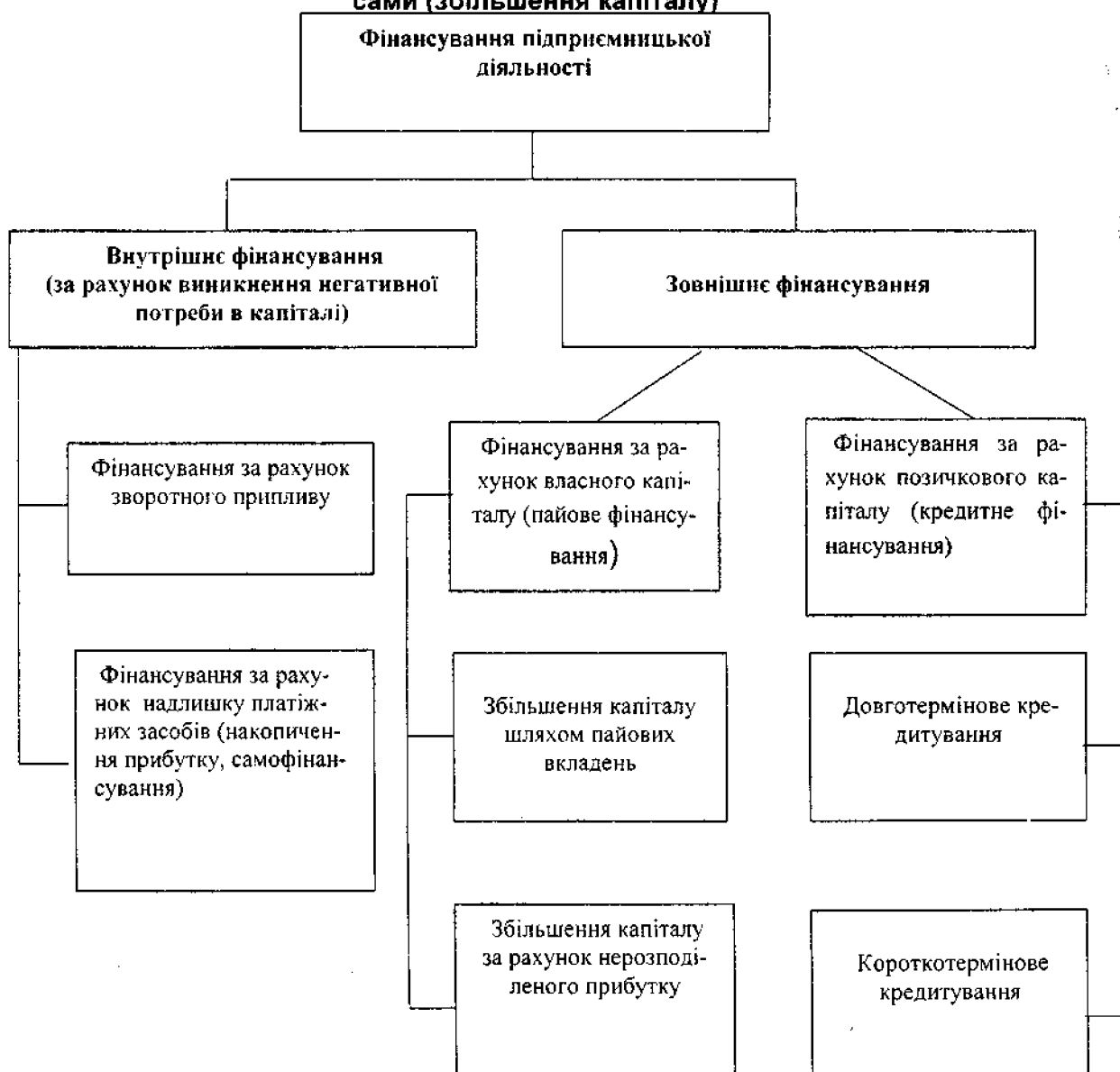
В перехідній економіці найгостріша проблема малого бізнесу – дефіцит фінансових ресурсів. Ефективне функціонування малого підприємництва вимагає науково обґрунтованого визначення поточної та майбутньої потреби у фінансових ресурсах, пошуку методів її скорочення, а також джерел покриття такої потреби. Враховуючи, що фінансування підприємницької діяльності умовно можна розділити на внутрішнє і зовнішнє, то, відповідно, можна виділити і два основні шляхи збільшення капіталу підприємства з урахуванням конкретної фінансової ситуації в різні періоди часу (див. схему 1).

В Україні поки що не створено цілісної системи фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу, що не тільки стримує розвиток такої діяльності, але і знижує ефективність її функціонування та вплив на піднесення національної економіки.

Поряд із законодавчо-управлінською підтримкою малого бізнесу потрібна і економічна, яка зможе прискорити ріст і насиченість ринку, спрямувати виробництво на шлях задоволення попиту споживачів.

Слід звернути увагу на таку важливу деталь, що системи фінансово-кредитної підтримки в розвинутих країнах світу при підтримці держави створюються лише для малого бізнесу. Великі підприємницькі організації вирішують власні фінансові проблеми самостійно, користуючись послугами фінансово-кредитних установ, які функціонують в країні та за її межами.

Схема 1. Шляхи забезпечення підприємницької діяльності фінансовими ресурсами (збільшення капіталу)

Широка і різностороння фінансово-кредитна допомога для малого бізнесу використовує різноманітні форми і методи.

Український досвід фінансової підтримки малого підприємництва поки що представлений лише традиційними елементами: забезпеченням фінансування через три державних фонди:

1) Український фонд підтримки підприємництва, якому виділяються бюджетні кошти на підтримку малого бізнесу. Цей фонд фінансує цільові програми та проекти часткової сплати процентів за видані підприємцям кредити установчих банків, а також надає консультативну допомогу. Проте діяльність його незначна. Так з 1992 до 1995 рр. фонд профінансував лише 34% з поданих заявок. А протягом 1996-1998 рр. взагалі не отримував бюджетних коштів;

2) Український державний фонд підтримки селянських (фермерських) господарств, який подає фінансову допомогу фермерам, здійснює оплату проектів земельних ділянок і частини процентів за подані безкоштовні кредити;

3) Державний інноваційний фонд України займається інноваційною підтримкою проектів через 27 регіональних відділень і 85% загальної кількості профінансованих проектів було запропоновано малим підприємствам.

За даними Міністерства економіки на початок 2000 р. в Україні налічувалось 36 відділень державних фондів підтримки підприємництва разом з АПК. Окрім державних фондів, в областях створюються регіональні фонди підтримки підприємництва, які залучають кошти місцевих бюджетів, асоціацій, громадських об'єднань, добровільних організацій та підприємств. За даними Міністерства економіки на початок 2000 р. налічувалось 46 таких фондів. Проте названі фонди не стали дійовим інструментом фінансової підтримки малих підприємств, що пов'язано з незначними їх фінансовими можливостями, викликаними обмеженими ресурсами бюджетної системи та неспроможністю залучити кошти з інших джерел.

Враховуючи загальну ситуацію української економіки на сьогоднішній день, коли більшість об'єктів ринку потребують підтримки і інвестування, а дефіцит бюджету стає все гострішим, розраховувати на бюджетне фінансування чи перерозподіл тих чи інших коштів через державні відомства, фонди підтримки, як робиться в розвинутих країнах, не доводиться.

В зв'язку з цим необхідно внести в проект бюджету розділ, в якому слід передбачити кошти на державну підтримку малого бізнесу в розмірі 1,5–2% від загальної бюджетної маси.

В теперішній час єдиним реальним джерелом фонду є кошти від приватизації підприємств, а також кошти від прибутку і реєстрації, що направляються в фонд. Але визначених механізмів контролю надходження цих коштів Радою Фонду до цього часу не розроблено. В зв'язку з цим, в Програму приватизації потрібно ввести положення про обов'язкове направлення частини доходу від приватизації на створення нових робочих місць в сфері малого бізнесу. А також, було б добре частину коштів від цих двох джерел залишати в регіонах, щоб регіональні центри могли почати роботу по підтримці підприємств на місцях.

Водночас досвід реформ у перехідних економіках переконує, що пряма фінансова підтримка не є ефективною. Наприклад, 60% опитаних підприємців Польщі взагалі ніколи не чули про вітчизняні й міжнародні програми допомоги. Фінансування через цільові фонди переважно дуже обмежене, а програми підтримки з часом стають забюрократизованими, через що підприємці вдаються до неформальних джерел фінансування.

Але, незважаючи на деякі негативні аспекти прямих заходів фінансової підтримки у країнах із перехідною економікою, їх, безумовно, слід впроваджувати.

В економічній літературі обґрунтовується такий критеріальний підхід до прийняття рішень про кредитування як врахування дії фінансового важеля, так званого "ліверидж-ефекту", який при кредитному фінансуванні дає певну перевагу.

Вихідним пунктом дії цього важеля є процентна ставка за кредит (i) і загальна рентабельність капіталу підприємства (R_k). Відомо, що

$$R_k = \frac{P + Z}{E + F}$$

де P – прибуток;

Z – процент за використання позичкового капіталу;

E – використаний капітал;

F – використаний позичковий капітал.

Рентабельність власного капіталу можна виразити як

$$R_{ek} = \frac{P}{E}$$

Якщо $Z=iF$, то формулу (3.1.1.) можна подати так:

$$R_k = \frac{R_{ek} \cdot E + i \cdot F}{E + F}$$

Розв'язавши рівняння, матимемо:

$$R_{ek} = R_k + (R_k - i) \frac{F}{E}$$

З останньої формули зрозуміло, що якщо рентабельність загального капіталу підприємства буде більша, ніж процентна ставка за кредит, то рентабельність власного капіталу зростатиме зі збільшенням обсягів позичкового капіталу.

У країнах із розвинутою ринковою економікою здійснення фінансово-кредитної допомоги малому бізнесу відбувається з обов'язковою участю держави.

У США практикується, наприклад, надання малим підприємствам часткових і гарантованих позик, які, в свою чергу, стимулюють різноманітні комерційні організації (приватні банки, інвестиційні фонди, страхові компанії, промислові та торгові корпорації) надавати вільний капітал таким підприємствам.

У Німеччині пряме фінансування малих компаній здійснюють три банки: "Кредитний банк відновлення" у Франкфурті, "Дайчаусгляхсбанк" у Бонні та "Берлінер індустрібанк АГ" у Берліні. При цьому федеральним урядом чітко визначаються сфери діяльності підприємств, що мають право на отримання цих позик. Відповідні кошти передаються приватним банкам, що здійснюють цільове фінансування малих підприємств.

Підтримка малих і середніх підприємств у Великобританії подібно до США здійснюється у формі гарантування позик, коли уряд гарантує 70% позик дрібним фірмам, а різні фінансові інституції – 30%. Наприкінці 80-х рр. щомісячно видавалося до 180 таких позик.

Розвиток потреби в капіталі у різні періоди функціонування підприємства потребує чіткого окреслення можливих шляхів мобілізації фінансових ресурсів для її скорочення.

В такій ситуації малий бізнес може зародитись і вижити, раціонально використовуючи найсучасніші форми фінансування і кредитування, такі як факторинг, лізинг, селенг, овердрафт та ін. Зупинимось лише на факторингу. Факторинг (від англ. factor - посередник) – це різновид торгово-комісійної операції, пов'язаної з кредитуванням обігових чи інших коштів.

Факторингові послуги можуть надаватися для малого бізнесу "без фінансування" або з фінансуванням.

У першому випадку клієнт, який продав рахунок-фактуру факторинговій компанії, отримує від неї суму рахунку-фактури при настанні терміну платежу.

У другому випадку клієнт може вимагати негайної оплати рахунку-фактури незалежно від передбаченого терміну платежу за товар. При цьому факторингова компанія надає кредит своєму клієнтові, тобто здійснює фінансування у вигляді дострокової оплати відправлених товарів. Остаточний розрахунок з продавцем настає в зазначений термін платежу за товар.

При факторингових операціях використовуються такі три методи встановлення граничних величин. Перший метод – визначення загального ліміту. Другий метод – визначення щомісячних лімітів відвантаження. Третій метод – страхування окремих угод.

Таким чином, забезпечення рівних прав малого бізнесу у користуванні фінансовими ресурсами регіону дозволяє підвищити ефективність функціонування малих підприємств в сучасних умовах.

Література

1. Башнянин Г.І., Копич І.М., Гупик І.О. Макроскопічні ринкові системи: аналізу ефективності функціонування.–Л.,2001.–182 с. 2. Варналій З.С., Сергійко О.В. Мале підприємництво в країнах з перехідною економікою: проблеми державної підтримки. Ін-т приватного права і підприємництва Академії наук України.–К.,1999.–65с. 3. Долішний М.І., Козоріз М.Н., Міклавда В.П., Даниленко А.С. Підприємництво в Україні: проблеми становлення і розвитку. Ужгород: Карпати, 1997.–383 с. 4. Реверчук С.К. Малий бізнес: методологія, теорія і практика. Київ.–1996.–182 с. 5. The Economics of Modern Business/ W.D. Reckie, D.E. Allen, J.N. Groom.–Oxford, U.K.; Blackwell Publishers.–1991.–275 p.

Анотація

У статті аналізується сучасний стан фінансової підтримки малого бізнесу в Україні і на цій основі обґрунтовуються шляхи подальшого забезпечення малих підприємств фінансовими ресурсами.

Annotation

In the article are analyzed a modern mill of financial support of small business in Ukraine and on this basis the route of maintenance of small enterprises by financial resources are substantiated.